Свято Івана Купайла

Історія нашого народу дуже давня. Наших пращурів оточувала сувора природа, що наводила часом жах: бурі та грози, повені та засухи, спека та морози постійно загрожували їм. Незрозумілі явища і звичайне пробудження природи навесні — все це здавалося справжнім чудом. Мало знаючи про навколишній світ, люди намагалися пояснити все впливом магічних сил. Так, у багатьох слов'янських племен виникла уява про богів та духів, яким підвладне все у світі і від яких залежить життя людини.

Купайло — бог земних плодів, родючості, врожаю добробуту. Жоден народний обряд не переносить нас у таку сиву давнину, як купальський обряд. День Купайла припадає на 7 липня та збігається з літнім сонцеворотом. А у давніх слов'ян Дажбог—бог Сонця — був найшановнішим серед інших святих. Вважалось, що він подарував життя усьому живому. Отже, свято Купайла символізувало найвищий культ — культ Сонця.

Чому в назві звучить ще ім'я Іван? Коли було прийняте християнство, це свято християнізували, приєднавши до нього свято Різдва Святого пророка Предтечі й Хрестителя Господнього Івана. Так і з'явилась подвійна назва Іван Купайла.

Що ж відбувалось на це свято? Свято Купайла — свято вогню і води. Купальський вогонь мав горіти всю ніч, він був символом небесного сонця. Вогонь обов'язково розпалювався недалеко від води — річки чи ставка.

Це свято має ще два дійових персонажі, крім вогню і води, — власне Купайло та Марена (Кострома чи Мара в інших народів). Напередодні свята дівчата робили опудало — Марену, а хлопці заготовляли хмиз для вогнища. Спочатку за Марену правила велика гілка, зодягнена в лахміття. Потім її стали робити з соломи, одягали, наче живу людину. Кругом неї дівчата водили хороводи, співаючи пісень. Хлопці одбирали її, приспівуючи жартівливих пісень.

Вранці всі дружно йшли топити Марену, а дівчата пускали віночки на воду. Робили їх ще вдень, по два — собі та судженому. Запалювали свічки на вінках та пускали їх у воду. Якщо пливуть вінки у парі — цього року поберуться, коли врозтіч — не судилося взяти шлюб. Хлопці дивились на це дійство звіддаля, могли кидати непомітно камінці, щоб віночки спарувались, вінками з квітів прикрашали дахи хат, хліви, щоб відвадити злих духів.

На купайлівське свято сходилося все село - і діти, і дорослі, більшість людей намагалися не спати. Цієї ночі відбувалися всілякі дива: в лісі цвіла папороть, яку стерегли лісові духи. Вважалося, кому пощастить знайти і зірвати чар-квітку, переборюючи найнеймовірніші жахи, той знайде скарб, а хто доторкнеться до неї — матиме чарівну силу. Дівчата ходили в ліс за чудодійним тирлич-зіллям, яке вважалось «чарівним зелом кохання».

Спочатку юнаки, а потім, коли вогнище трохи прогорить, і дівчата стрибали через нього. Якщо вдало перестрибнуть — поберуться й щасливо проживуть все життя. Через вогнище стрибали й чоловіки з молодицями. Діти теж розпалювали собі вогнище або плигали через купу кропиви.

Люди вірили, що на Іванівську ніч з'являються злі й добрі духи. Особливо активними

стають відьми: вони збираються на свій шабаш на Лису гору біля Києва. Тому в цю ніч намагалися не згадувати злих істот, аби не накликати їх. А хто не спав всю ніч, міг зустрітися з Ладом — опікуном господарства і роду.

Наші предки вірили, що в купальську ніч дерева переходять з одного місця на інше, звірі й рослини розмовляють між собою. Усяке зілля набирається цілющої сили, тому його ходили збирати знахарі для ліків. Дівчата прив'язували до поперека зубок часнику, а під піхву—полин, щоб відігнати злі сили.

Купальська ніч, ніч на Івана Купайла, є найдавнішим святом і символізує єднання людини з природою, опоетизовує й возвеличує побут, освячує почуття молодих сердець, живить сподіванками на краще майбутнє.